

Література

1. Андреев В.Д. Внутренний аудит: Учебное пособие / В.Д. Андреев. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 464 с.
2. Андреев В.Д. Практический аудит / В.Д. Андреев. – М.: Экономика, 1994. – 366 с.
3. Белогуров В.П. Основы управления: Учебное пособие / В.П. Белогуров. – Харьков: Консум, 2003. – 240 с.
4. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации / В.В. Бурцев. – М.: Экзамен, 2000. – 320 с.
5. Виговська Н.Г. Господарський контроль в соціально орієнтованій економіці: проблеми теорії і методології. Господарський контроль: системний підхід / Н.Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ. – 325 с.
6. Жминько С.И. Внутренний аудит / С.И. Жминько, О.И. Швырѐва, М.Ф. Сафонова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 316 с.
7. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія / Є.В. Калюга. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
8. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства: системний підхід до розвитку / В.Ф. Максимова. – К.: АВРІО, 2005. – 264 с.
9. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій / За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.
10. Пасс К. Большой толковый словарь бизнеса. Русско-английский, англо-русский / К. Пасс, Б. Лоус, С. Пендлтон, Л. Чедвик. – М.: Вече, АСТ, 1998. – 688 с.
11. Словарь иностранных слов. 18-е изд. – М.: Рус. яз., 1989. – 624 с.

Надійшла 04.01.2009 р.

УДК 331.102:65.011

А. П. ГРЕЧАН

Київський національний університет технологій і дизайну

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗРОСТАННЯ ЙОГО РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ

Актуалізовано необхідність введення у практику вітчизняного менеджменту концепції управління ринковою вартістю для підвищення їх інвестиційної привабливості. Підкреслено визначальну роль інтелектуального капіталу у зростанні ринкової вартості підприємства. Охарактеризовано умови, за яких дана концепція може бути інтегрована із підсистемою управління персоналом.

There has been actualized the necessity of the practical introduction of the native management of the control conception of the market cost for increasing their investing attraction. Underlined the determinative role of the intellectual capital in the increment of the enterprise market cost. Characterized the conditions, when the given conception may be incorporated with the subsystem of the staff management.

Постановка проблеми. Глобальна фінансово-економічна криза, яка продовжує поглиблюватися нині у світовому економічному просторі, надзвичайно загострила питання ефективності менеджменту. Першими відчули на собі наслідки економічної рецесії ті підприємства, які, користуючись сприятливою ринковою кон'юнктурою, постачали на ринок продукцію підвищеного попиту, не піклуючись про технологічне оновлення виробництва, диверсифікацію бізнесу чи розширення асортиментного ряду продукції, її вдосконалення з позицій наближення до вимог цільових груп споживачів за співвідношенням ціна/якість. Це спричинило втрату конкурентоспроможності багатьма вітчизняними підприємствами. Водночас це потягло за собою іншу проблему – втрату інвестиційної привабливості підприємствами, які ще донедавна були потенційними об'єктами стратегічного інвестування. Проте якщо падіння індексів котирувань на фондових ринках у галузях, що створювали продукт із завищеною ринковою цінністю (ринки нерухомості, будівельна галузь, автомобілебудування тощо) є закономірним при зменшенні платоспроможного попиту, і галузі можуть вийти із стагнації лише за умови його відновлення, то на підприємствах легкої промисловості відновлення конкурентоспроможності можливе уже в найближчий час, однак лише в тому разі, якщо їх власники змінять концептуальну основу управління бізнесом. Такою основою може бути концепція управління ринковою вартістю, яка орієнтує менеджмент на прийняття тих рішень, що збільшуватимуть привабливість підприємства у очах потенційних інвесторів – акціонерів. Однак ефективна реалізація даної концепції в Україні можлива лише за умов чіткого структурування джерел зростання ринкової вартості, що визначатиме орієнтири прийняття управлінських рішень – спрямовуватиме менеджмент на інвестування у ті джерела, що забезпечуватимуть найбільший приріст ринкової вартості підприємства. Прагнення оцінити потенціал можливих джерел зростання ринкової вартості на

підприємствах легкої промисловості і визначило мету даного дослідження.

Проблема опанування підприємствами, що працюють у пострадянському економічному просторі, методологією управління ринковою вартістю є предметом уваги багатьох дослідників. Вагомий внесок у дослідження даної проблеми зробили, наприклад, Н. Грицина, А. Грязнова, Р. Ібрагімов, С. Валдайцев, О. Мендрул, О. Мних, І. Ніконова, В. Осипов та ін. Проте залишаються ще недостатньо опрацьованими питання, що стосуються визначення внеску у зростання ринкової вартості підприємств тих чинників, які її формують. Досліджуються переважно можливості фінансового і стратегічного менеджменту з забезпечення зростання ринкової вартості, останнім часом все більше увага зосереджується на можливостях інноваційного менеджменту (наприклад, у О. Мних). Проте очевидно, що рішення у зазначених сферах приймаються людьми і від рівня їх професіоналізму, з одного боку, та від рівня вмотивованості до прийняття ефективних з погляду суспільної корисності рішень, з іншого боку, залежить кінцевий результат – зростання ринкової вартості підприємства чи його занепад. Отже, необхідність визначення можливості підвищення ролі інтелектуальної складової у зростанні ринкової вартості підприємства і визначила мету даної статті.

Мета публікації – визначення умов ефективного використання інтелектуального капіталу для зростання ринкової вартості підприємства.

Викладення основних результатів. На сьогодні в економічній літературі представлено багато точок зору на те, що є найважливішим у зростанні ринкової вартості підприємства. Виходячи з того, що така вартість розглядається як сукупна ціна представлених на ринку акцій підприємства, науковці наголошують на тому, що зростання вартості відбувається тоді, коли віддача від вкладеного інвесторами капіталу є більшою за ту, яка може бути отримана від альтернативних вкладень з аналогічним ризиком (тобто у інші фінансові інструменти). Тобто, йдеться про те, що потенційні інвестори мають бути впевнені у вигідності придбання акцій певного підприємства з огляду на те, що його господарська діяльність у майбутньому буде стабільно ефективною (що проявлятиметься в першу чергу зростанням його присутності на ринку завдяки кращому, ніж у інших, способу задоволення потреб споживачів). Очевидно, що правління суб'єктами господарювання має бути спрямоване на вдосконалення тих чинників, що можуть підвищити їх ринкову вартість більшою мірою, ніж традиційно основні фактори виробництва (сировина, фінанси, робоча сила), тобто забезпечуватимуть капіталізацію бізнесу у тривалій перспективі. Виходячи з цього, можна стверджувати, що забезпечення гнучкості підприємства легкої промисловості, його здатності задовольняти мінливі і вибагливі потреби споживачів, здатності долати проблеми розвитку априорі сприятиме збільшенню його ринкової вартості.

Це твердження може бути цілком справедливим не тільки за відносно стабільних макроекономічних умов, коли економіка знаходиться на стадії піднесення і платоспроможний попит зростає. За кризових умов ще більше зростає потреба у гнучкості і мобільності підприємств, що працюють на високо конкурентних ринках, у здатності їх менеджменту діяти на випередження, приймати рішення, що мають перспективу збільшити привабливість підприємства у очах інвесторів. А здатність приймати такі рішення в першу чергу залежить від якості людських ресурсів, які формують інтелектуальний капітал підприємства.

Інтелектуальний капітал підприємства є невичерпним джерелом формування творчих новацій, потужним чинником розвитку й удосконалення бізнес-діяльності, ефективним засобом завоювання ринку товарів і послуг, утвердження підприємства в конкурентному середовищі. Цінність інтелектуальної складової ресурсів організації доводить тенденція переважання ринкової вартості організації над балансовою. Наприклад, у бухгалтерському обліку шведської фірми «Scandia FSA» відображено не більше 15% від її ринкової вартості [1]. З погляду матеріальних активів така компанія як «Visa International» взагалі не існує, хоча і здійснює операції по всьому світі на суму близько 300 млрд дол. щорічно [2]. Загалом же ринкова вартість весвітньо відомих компаній в сотні разів перевищує вартість її балансових активів. Цю різницю складає інтелектуальний капітал (вартість інтелектуального ресурсу), що привертає до таких компаній увагу інвесторів і сприяє подальшій капіталізації їх активів. Отже, можна стверджувати, що інтелектуальний ресурс є потужним джерелом зростання доходності організації, а відтак, є її капіталом. Як зазначається дослідниками, підвищення віддачі інтелектуального потенціалу на 10% збільшує вартість створюваного нею прибутку в 11 разів. Проте при цьому підкреслюється, що активізація інтелектуального потенціалу особистості до рівня 35-65% абсолютних можливостей потребує активного стимулювання, а понад 65% граничної мобілізації функціональних резервів організму людини [3].

Це твердження видається абсолютно справедливим для вітчизняних підприємств, проблема нарощування й ефективного використання інтелектуального капіталу досі не вирішена. На наш погляд, вона має під собою мотиваційне підґрунтя. До того часу, поки персонал підприємства не буде належним чином (валентно стосовно виконуваної роботи і досягнутих результатів) вмотивованим до підвищення ефективності своєї діяльності, люди проявлятимуть опортунізм у відносинах керівник-підлеглий і це ускладнюватиме реалізацію стратегічних задумів керівництва.

Для стимулювання персоналу підвищувати ефективність своєї діяльності для забезпечення зростання ринкової вартості нині пропонується використання такого інструменту стратегічного управління як збалансованої системи показників. Проте її упровадження стикається із численними проблемами. Зокрема, не всі аспекти зростання ринкової вартості можуть бути конкретизовані у показниках, що відображають роботу підприємства в розрізі організаційної ієрархії. До того ж, побудова карти стратегічних цілей має враховувати наступне делегування повноважень на нижчі рівні управління, що для вітчизняного менеджменту є майже

рідкісним явищем. Водночас обґрунтований склад і кількість показників, що складатимуть основу системи управління ринковою вартістю, може сприяти формуванню цілеорієнтованої поведінки працівників підприємства, підвищити рівень самостійності працівників у виборі альтернатив діяльності тощо. Тобто, ефективне упровадження системи управління ринковою вартістю підприємства можливе за умови її продуманого інтегрування з підсистемою управління персоналом, що показано на рис. 1.

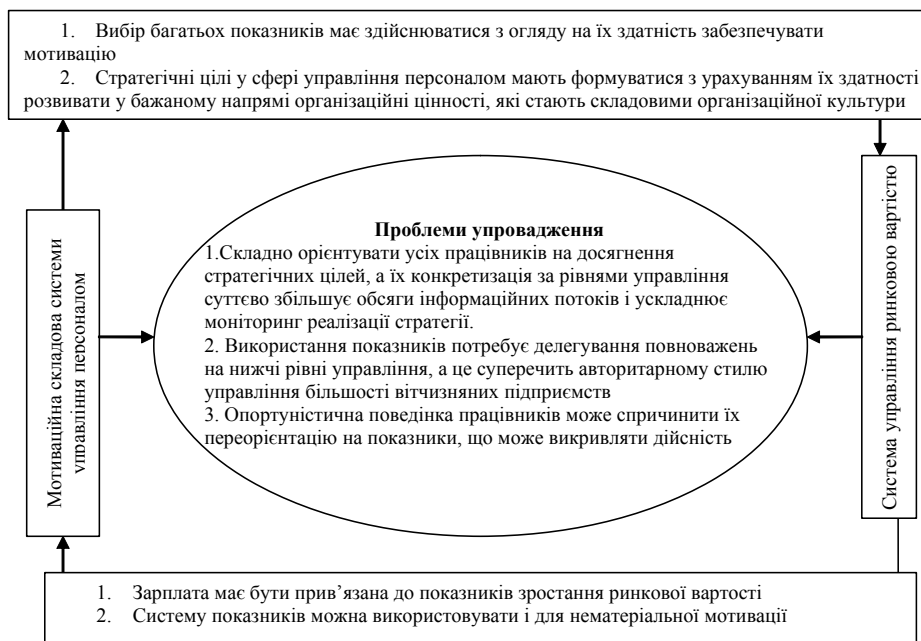

Рис. 1. Інтегрування підсистеми управління персоналом у систему управління ринковою вартістю

Висновки. Конкурентоспроможність вітчизняних підприємств визначається ефективністю менеджменту, який повинен використовувати адекватні ситуації засоби та інструменти управління. В умовах економічної кризи залучення інвестиційного капіталу для розвитку підприємств можливе лише за умови опанування вітчизняним менеджментом тих концепцій управління, які дають змогу підвищити цінність підприємств для інвесторів, забезпечити зростання їх ринкової вартості. Серед джерел зростання ринкової вартості підприємства в нинішніх умовах все більшої ваги набуває інтелектуальний капітал, однак його ефективне використання ускладнюється через неадекватність систем оплати і стимулювання праці мотиваційним очікуванням персоналу. Тому при розробленні системи управління ринковою вартістю необхідно ретельно продумувати склад та структуру показників, забезпечувати їх релевантність винагороді і делегувати відповідні повноваження для виконання поставлених завдань на відповідні рівні організаційної ієрархії.

Література

1. Цибульов П. Кількісна оцінка інтелекту // Інтелектуальна власність. – 2004. – № 12. – С. 51 – 55.
2. Федулова Л.І. Проблеми формування інтелектуального капіталу корпорацій // Вісник ХНУ. – 2005. – № 2. – С. 57 – 59.
3. Гадзало А. Я. Значення інтелектуального потенціалу в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 138 – 142.

Надійшла 05.01.2009 р.